

Історія однієї медалі

Олександр Каглян (Київ)

Роман Смеречанський (Городенка)



Після поділів Речі Посполитої частина земель Західної України відійшла до Австрії, а частина - до Російської Імперії. До тих територій, які зайняла Росія, відносилися і землі колишнього Галицько-Волинського королівства - Волинь та Холмщина (давноруське місто Холм деякий час було навіть столицею Галицько-Волинського королівства, нині знаходиться в Польщі).

З початку панування Росії після другого і, особливо, після третього поділів Польщі, тут почалося насильницьке знищення греко-католицької церкви. Однонаціональна уніатська церква, яка не підлягала канонічно московській православної церкви, вірній послідовниці політики царизму, в очач уряду була ймовірним вогнищем непокорі і тому являла небезпеку як з релігійного, так і з політичного бо-

ку. Правда, за царів Павла I та Олександра I частково було припинено її переслідування.

З приходом на російський престол Миколи I відновилося цькування греко-католиків на Білій Русі та Україні крім тих українських земель, що входили до складу Австрійської імперії. В 1827-1839 рр. насильно ліквідовано уніатську церкву на всіх українських та білоруських землях під владою Росії за винятком Холмщини.

На Холмщині до польського повстання 1863-1864 рр. російський уряд ще терпів греко-католицьку церкву, намагаючись у міру можливостей з допомогою частини прихильного до себе духовенства впливати на внутрішньо-церковні справи, прагнучи віддалити її від католицизму.

Після повстання уряд почав вживати насильницьких методів. Так адміністратора Холмської єпархії Калинського, син якого брав участь у повстанні, було вивезено до В'ятки (1866), а на його місце без згоди Риму посадовлено Вуйціцького. Надалі інтригами священників-москвофілів на чолі з М.Попелем було усунено з владичого престолу єпископа Кузьмського. М.Попіль як керівник Холмської єпархії насильно по трупах холмського населення (розправи над селянами Дрелева, Пратулина та інших сіл) перевів формально цілу єпархію на православ'я в 1875 р. під керівництвом Московського патріарха.

На ці трагічні події і було випущено (імовірно у Ватікані або в Австрійській імперії) настільну медаль, яку Вам, шановний читачу, і пропонуємо для ознайомлення.

Медаль виготовлено з міді, діаметр 64 мм, товщина 5 мм. Не виключається існування подібних мініатюр, виконаних з іншого металу та різних за розміром.

На аверсі медалі зображено кам'яну могилу, що увінчується хрестом, на якому схрещені пальмова гілка і терновий вінок. Трохи нижче, в основі хреста, зображено геральдичний щит з гербами королівства Польського («Орел»), великого князівства Литовського

(«Погонь») і Руського («Архістратиг Михайло», згодом він став гербом м. Києва і Київщини). Датовано медаль 1874 р. Довкола напис польською мовою: «Братам русинам (так називали на той час українців поляки, австрійці та мадяри на західно-українських землях, в тому числі і на Перемишлянщині з центром в м. Перемишль, і на Підляшші - центр м. Дорогочин, і на Холмщині - центр м. Холм, і на Белзщині - центр м. Белз, і на Берестейщині з центром в м. Берестя, і на Львівщині, Станіславщині, Івано-Франківщині, Тернопільщині, Волині, Буковині та Закарпатті), замордованим московським царатом за вірність церкви і Польщі». Медаль виготовив гравер Тассет.

На реверсі напис по колу польською мовою: «Воєводства Підляшське і Люблінське» і назва сіл «Полюбче-Дрелів-Пратулин». В центрі медалі - розгорнута книга, на сторінках якої напис польською мовою «Мартирологія Польська-селяни-Андреюк Іван, Базилюк Вінцент, Боцян Теодор, Бойко Костянтин, Бойко Лука, Харитонюк Трохим, Харитонюк Андрій, Франчук Гнат, Франчук Михайло, Гаврилюк Максим, Грицюк Ніцетій, Кармашук Данило, Кирилюк Пилип, Лукашук Костянтин, Осипюк Варфоломій, Павлюк Семен, Романюк Іван, Томашук Онуфрій».

Насправді український народ на Холмщині ще довго тримався католицизму. Коли в 1905 р. російський уряд дозволив переходити з православ'я на римо-католицизм, більш як 120000 жителів Холмщини перейшло в католицьку віру, бо греко-католицька церква і надалі залишалась забороненою. Це мало негативний наслідок, оскільки стало однією з основних причин спольщення Холмщини і деяких інших західно-українських земель.

Автори будуть дуже вдячні тим, хто має додаткову інформацію про описану вище медаль, особливо з приводу її тиражу, і повідомить про це редакцію.

Використана література:

Українська загальна енциклопедія. Львів-Станіслав-Коломия/Під ред. І. Раковського. - Станіслав, т. 3. - Львів: Рідна школа, 1939.